رابطه سرمایه اجتماعی با جرم در بین افراد مجرم و غیرمجرم شهر یاسوج

مریم مختاری *، سیروس احمدی **، نسرین مرادی شهبازی *** صفی الله صفایی ، ****

مقدمه: *باتوجه‌به تأثیرات مخرب وقوع جرائم و انحرافات اجتماعی در جامعه، هریک از اندیشمندان علوم اجتماعی تلاش کرده است عوامل ایجاد جرم را از زوایای خاص بررسی کند. در کنار مفهوم جرم که مخل نظم اجتماعی است، سرمایهٔ اجتماعی، منبع موجود در تعاملات اجتماعی و نظام هدفمند همکاری و همیاری میان اعضای جامعه است که باعث ایجاد روابط معقولانه و حس اعتماد و مشارکت بین افراد جامعه می‌شود و به‌عنوان عاملی با هدف کاهش جرم در جامعه، نظریه‌پردازان این حوزه به آن توجه می‌کنند. باتوجه‌به بالابودن رتبهٔ سرمایهٔ اجتماعی در شهر یاسوج، موضوع مقالهٔ حاضر دربارهٔ بررسی رابطهٔ بین سرمایهٔ اجتماعی و جرم در این شهر است.*

روش: *بررسی این مطالعه، به‌روش پیمایشی بین دو گروه مجرم و غیرمجرم (۲۳۰ فرد مجرم و ۲۳۰ فرد عادی) بیش از ۱۸ سال شهر یاسوج انجام شده است. از آزمون «رگرسیون لجستیک» برای تبیین و تحلیل داده‌ها استفاده شده است.*

یافته‌ها: *یافته‌ها نشان می‌دهد، در کل، بین سرمایهٔ اجتماعی و جرم رابطهٔ منفی و معنی‌داری وجود دارد.*

بحث: *متغیر هنجارهای اجتماعی، بیشترین قدرت تبیین ارتکاب جرم را دارد و کنترل اجتماعی، کمترین تأثیر را بر احتمال ارتکاب جرم افراد. ازطرفی، بین میزان سرمایهٔ اجتماعی و جرائم غیرمختوم به زندان نیز رابطهٔ منفی و معنی‌داری وجود دارد.*

کلیدواژه‌ها: اعتماد اجتماعی، جرم، سرمایهٔ اجتماعی، کنترل اجتماعی، مشارکت اجتماعی.

تاریخ دریافت: ۹۰/۰۳/۱۵ تاریخ پذیرش: ۹۲/۱۲/۱۳

* دکتر جامعه‌شناس، دانشگاه یاسوج، ایران.. <mokhtari1380@yahoo.com> (نویسنده مسئول)

** دکتر جامعه‌شناس، دانشگاه یاسوج، ایران.

*** کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه یاسوج، ایران.

**** دکتر جامعه‌شناس،دانشگاه پیام نور، ایران.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

مقدمه

برخی رفتارها به‌علت برهم‌زدن نظم عمومی جامعه و جریحه‌دار کردن اخلاق عمومی، جرم محسوب می‌شوند. این رفتارها ممکن است شورش، جرائم علیه نظم عمومی، اوباشگری، باندهای تبهکاری، فحشا و... باشد. جرم، سازه‌ای اجتماعی است که بر نقض ارزش‌های مشترک جامعه به‌دست فردی یا گروهی دلالت دارد. افزایش درصد جرم و تنوع آن در جوامع شهری نه‌تنها با اصول نظم اجتماعی تعارض دارد، بلکه به‌همراه خود، هدررفتن منابع اقتصادی و سرخوردگی شهروندان و وخامت کلی در کیفیت زندگی را ایجاد می‌کند و با کاهش امنیت اجتماعی، پایه‌های زندگی اجتماعی را تهدید می‌کند (گومز بواندیا، ۱۳۸۰). در کنار مفهوم جرم که برهم‌زنندهٔ نظم اجتماعی است، سرمایهٔ اجتماعی مفهومی پیچیده و مهم است که امروزه به‌عنوان یکی از شاخص‌های مهم رشد و توسعه در هر جامعه‌ای مطرح است. به‌طورکلی، سرمایهٔ اجتماعی منبع موجود در تعاملات اجتماعی و نظام هدفمند همکاری و همیاری میان اعضای جامعه است. در ادبیات نظری، نظم اجتماعی متأثر از سرمایهٔ اجتماعی دانسته شده و تحقیقات متعددی نیز دراین‌زمینه انجام گرفته که نتیجهٔ کلی آن‌ها، نشان‌دهندهٔ تأثیر کاهندهٔ سرمایهٔ اجتماعی بر میزان وقوع جرم است (مسنر[1] و دیگران، ۲۰۰۴).

در رتبه‌بندی استان‌ها ازلحاظ تخمین میزان و توزیع سرمایهٔ اجتماعی در بین سی استان موردمطالعه، استان کهگیلویه و بویراحمد (یاسوج)، رتبهٔ سیزده و رتبهٔ نسبتاً متوسط را نشان می‌دهد (سعادت، ۱۳۸۲). در مطالعهٔ دیگری به‌دست عبداللهی در سال ۱۳۸۶، درزمینهٔ میانگین سرمایهٔ اجتماعی در هریک از استان‌های کشور، استان کهگیلویه و بویراحمد از بین سی استان، رتبهٔ پنج را دارد (۱۳۸۲). باتوجه‌به این اطلاعات که نشان‌دهندهٔ رتبهٔ بالای سرمایهٔ اجتماعی در این استان است انتظار می‌رود که آمار جرائم به‌علت سرمایهٔ اجتماعی مناسب، کم باشد؛ اما حجم آمارهای جرم و جنایت و تعداد

1. Messner

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

زندانیان در این شهر نشان‌دهندهٔ رشد جرم در این شهر است. ازاین‌رو، انتظار است که کم‌وزیادبودن و همچنین مثبت یا منفی‌بودن سرمایهٔ اجتماعی، نتایج متفاوتی بر ارتکاب جرم به‌همراه داشته باشد. براین‌اساس، این سؤال مطرح است که آیا سرمایهٔ اجتماعی ممکن است با ارتکاب جرم افراد رابطه داشته باشد. مقالهٔ حاضر با طرح این سؤال محوری، در پی پاسخ به چند سؤال دربارهٔ رابطهٔ ابعاد سرمایهٔ اجتماعی و جرم است که هریک، جداگانه در ارتباط با جرم مطرح می‌شود:

۱. رابطهٔ اعتماد اجتماعی، به‌مثابه یکی از مؤلفه‌های سرمایهٔ اجتماعی، با ارتکاب جرم چگونه است؟

۲. ارتباط مشارکت اجتماعی افراد با ارتکاب جرم چگونه است؟

۳. ارتباط بین روابط متقابل اجتماعی و ارتکاب جرم چگونه است؟

۴. آیا بین افراد مجرم و غیرمجرم ازلحاظ میزان سرمایهٔ اجتماعی تفاوتی وجود دارد؟

۵.رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی و جرم در این تحقیق چگونه است؟

۶. کدام‌یک از سنجه‌های سرمایهٔ اجتماعی بیشترین تبیین را در ارتکاب جرم دارند؟

هدف اصلی تحقیق

بررسی رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی و جرم در بین افراد مجرم و غیرمجرم شهر یاسوج.

اهداف فرعی

۱. بررسی رابطهٔ میزان کنترل اجتماعی با احتمال ارتکاب یا احتمال عدم‌ارتکاب جرم؛

۲. بررسی رابطهٔ عمل به هنجارهای اجتماعی با احتمال ارتکاب یا احتمال عدم‌ارتکاب جرم؛

۳. بررسی رابطهٔ میزان روابط متقابل اجتماعی افراد با احتمال ارتکاب یا عدم‌ارتکاب جرم؛

۴. بررسی رابطهٔ میزان اعتماد اجتماعی و میزان ارتکاب جرائم غیرمختوم به زندان؛

۵. بررسی رابطهٔ میزان مشارکت اجتماعی و میزان ارتکاب جرائم غیرمختوم به زندان؛

۶. بررسی رابطهٔ میزان روابط متقابل اجتماعی افراد و میزان ارتکاب جرائم غیرمختوم به زندان.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

پیشینهٔ تحقیق

مبارکی (۱۳۸۳) تحقیقی با عنوان «تحلیل رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی و جرم در سطوح خرد و کلان در شهر تهران» انجام داده است. این تحقیق از دو قسمت مجزا تشکیل شده است. قسمت اول، پیمایشی در بین ۳۲۰ نفر از افراد عادی بالای ۱۸ سال شهر تهران و مجرمان زندان‌های اوین و رجایی‌شهر و ورامین است و قسمت دوم، تحقیقی در مقیاس بین‌المللی و به‌صورت تحلیل ثانویه و مقطع زمانی خاص (۱۹۹۷تا۱۹۹۹) را شامل می‌شود. یافته‌ها در مقیاس‌های خرد و کلان نشان داده که بین جرم و سرمایهٔ اجتماعی رابطهٔ منفی و معنی‌داری وجود داشته است.

رمضانی (۱۳۸۶) تحقیقی با عنوان «بررسی رابطهٔ سرمایه اجتماعی و شدت جرم در شهر تبریز» انجام داده است. فرض در این پژوهش بر این بوده که سرمایهٔ اجتماعی بالا موجب کاهش جرم می‌شود. هدف این تحقیق، بررسی رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی با جرم ازطریق بررسی تأثیر آن بر شدت جرم بوده است. این مطالعه به‌صورت پیمایشی در بین ۱۹۴ نفر از مجرمان بالای ۱۸ سال زندان شهر تبریز انجام گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که سرمایهٔ اجتماعی با شدت جرم، رابطهٔ منفی و معنی‌دار، اما ضعیف دارد.

تحقیق دیگری را دلر[1] (۲۰۱۰) با عنوان «جنایت روستایی و سرمایهٔ اجتماعی» در ایالات متحده انجام داده است. هدف این تحقیق، بررسی الگوهای جرم در روستاهای ایالات متحده با تمرکز بر سرمایهٔ اجتماعی بوده است. برای بررسی این تحقیق از مثلث نظریهٔ بی‌سازمانی اجتماعی و اعتقاد به بی‌نظمی و فشار[2] و نظریهٔ انتخاب عقلانی[3] به‌منظور توسعهٔ چارچوب تجربی رسمی و غیررسمی استفاده شده است. جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از روش‌های کمی و کیفی و تجزیه‌وتحلیل اطلاعات نتایج تجربی، به‌دست آمده که داده‌ها عموماً پیش‌بینی‌های نظری را تأیید کردند. همچنین یافته‌ها نشان داده‌اند که جوامع روستایی به‌دنبال رشد اقتصادی و توسعه، باید برای مدارا با فشار بسیار زیاد درنتیجهٔ جرم

1. Deller 2. anomie and strain 3. choice theory

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

و جنایت زیاد آماده باشند و نیز، رشد و توسعهٔ روستاها، جرم و جنایت را در روستاها افزایش می‌دهد.

براساس تحقیق وینگ لو[1] (۲۰۱۰)، هنگامی‌که پویایی سیاسی در کار باشد، ساختارهای سنتی و رویکردهای شبکه‌ای برای توزیع و گسترش جرائم سازمان‌یافته کافی است. وی برای این منظور به بررسی پرونده‌های موجود پرداخت؛ یعنی با استفاده از پرسش‌نامهٔ معکوس، اطلاعات را جمع‌آوری کرد. درنهایت، بعد از تجزیه‌وتحلیل، نتیجه‌گیری می‌کند که گروه‌های جنایی از شبکه‌های خود استفاده می‌کنند و به اطلاعات دسترسی پیدا می‌کنند و شعبه‌های خود را در سراسر دنیا گسترش می‌دهند. افزایش سرمایهٔ اجتماعی درون‌گروهی و نگاه غیرخودی به دیگران، باعث پیشرفت این باند شده است؛ درواقع، سرمایهٔ اجتماعی برای گروه خودشان مفید و برای جامعه، نتایج نامطلوب اجتماعی داشته است.

در جمع‌بندی نتایج حاصل از مرور منابع تجربی، باید گفت که در آن‌ها، سرمایهٔ اجتماعی و جرم با مؤلفه‌ها و شاخص‌ها و معرف‌های متفاوتی سنجش می‌شوند؛ به‌طوری‌که مقایسهٔ نتایج حاصل از آن‌ها، به‌علت نبود ابزار یا خط‌کش واحد، مشکل است؛ ولی به‌نظر می‌رسد باوجود توصیف نسبی در تعریف و توصیف سرمایهٔ اجتماعی، در تحلیل آن توفیق چندانی نداشته‌اند. اغلبِ منابع تجربی، خصلتی توصیفی دارند و در تعداد بسیار اندکی از آن‌ها سعی شده علاوه‌بر توصیف، به تحلیل سرمایهٔ اجتماعی نیز پرداخته شود. در مقایسهٔ تحقیقات داخل و خارج از کشور دیده می‌شود که تحقیقات خارجی، گسترده‌تر و درعین‌حال، عمیق‌تر از تحقیقات داخل کشور است و ازلحاظ کمّی و تنوع، تعداد تحقیقات داخلی کمتر است؛ ازاین‌رو، تحقیق حاضر، ضمن درنظرگرفتن نتایج تحقیقات پیشین و شناخت نقاط قوت و ضعف آن‌ها، به‌نوعی، در ادامهٔ این تحقیقات قرار دارد.

1. Wing Lo

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

چارچوب نظری تحقیق: تاکنون هیچ نظریهٔ واحدی نتوانسته تأثیر متغیرهای مستقل فردی و اجتماعی را در فرد تبیین کند؛ بنابراین برای تبیین نقش سرمایهٔ اجتماعی در ارتکاب جرم، از تلفیق و ترکیب نظریه‌های مطرح‌شده درزمینهٔ جرم و سرمایهٔ اجتماعی استفاده شده است.

در دو دههٔ گذشته، سرمایهٔ اجتماعی در شکل‌ها و زمینه‌های مختلف به‌عنوان یکی از مفاهیم شاخص در علوم اجتماعی پدیدار شده است. کلمن[1] اولین محققی بود که به بررسی تجربی مفهوم سرمایهٔ اجتماعی پرداخت. به‌نظر او، سرمایهٔ اجتماعی بخشی از ساختار اجتماعی[2] است که به کنشگر اجازه می‌دهد تا با استفاده از آن، به منابع خود دست یابد. این بُعد از ساختار اجتماعی شامل تکالیف و انتظارات، راه‌های اطلاع‌رسانی، هنجارها و ضمانت اجرایی[3] است که انواع خاصی از رفتار را تشویق کرده یا مانع می‌شوند (کلمن، ۱۳۸۵: ۴۷۶). ازنظر کلمن، سرمایهٔ اجتماعی ممکن است به چهار شکل ظاهر شود:

۱. تکالیف و انتظارات؛

۲. ظرفیت اطلاعات؛

۳. هنجارهایی که توأم با ضمانت اجرایی مؤثر باشد؛

۴. روابط اقتدارآمیز.

فوکویاما[4] سرمایهٔ اجتماعی را به‌عنوان پدیده‌ای جامعه‌شناختی بررسی می‌کند. به‌نظر او، سرمایهٔ اجتماعی با شعاع اعتماد، ارتباط تنگاتنگی دارد. هرچه شعاع اعتماد در گروه اجتماعی گسترده‌تر باشد، سرمایهٔ اجتماعی نیز بیشتر خواهد بود و به‌تبع آن، میزان همکاری و اعتماد متقابل اعضای گروه نیز افزایش خواهد یافت. وی معتقد است هرگاه دایرهٔ اعتماد به دوستان و خانواده محدود باشد، در بنیادهای فرهنگی، فساد ایجاد می‌شود؛ چون نظام اخلاقی دوگانه‌ای ایجاد می‌شود؛ مثلاً رفتار خوب با دوستان و خانواده و رفتاری

1. Coleman 2. social structure 3 Fukuyama

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

نه‌چندان مطلوب با عموم و غریبه‌ها (تاجبخش، ۱۳۸۴). فوکویاما معتقد است سرمایهٔ اجتماعی به‌عنوان شبکهٔ اجتماعی و هنجارها، رفتار و اعمال جمعی را تسهیل می‌کند (رایمر[1] و دیگران، ۲۰۰۸).

ازنظر پَکستن[2]، منظور از سرمایهٔ اجتماعی، آن دسته از روابط اجتماعی است که تولید کالاهای مادی یا غیرمادی را تسهیل می‌کند. به باور او، سرمایهٔ اجتماعی دو بُعد اصلی دارد: روابط عینی میان افراد ازسویی و پیوندهای ذهنی میان همان افراد ازسوی دیگر (۲۰۰۰).

تورن بری[3] در بیان دیدگاه تئوری تعاملی، معتقد است که شروع جرم ممکن است از فرسایش پیوندهای اجتماعی در طول دورهٔ نوجوانی سرچشمه گرفته باشد. ازنظر تئوری تعاملی، ضعف پیوندها باعث می‌شود نوجوانان دوستی خود را با همسالان کجرو افزایش داده و با رفتارهای کجروانه درگیر شوند. درگیری مکرر در رفتارهای کجرو، پیوندها را ضعیف‌تر کرده و بازسازی آن‌ها را مشکل‌تر می‌کند (۱۹۸۷).

بیشتر نظریه‌پردازان سرمایهٔ اجتماعی بر دو عنصر اصلی این مفهوم تأکید دارند: نخست، اعتماد میان اعضای اجتماعی و دیگری، مشارکت در سازمان‌های اجتماعی؛ بنابراین سرمایهٔ اجتماعی، تنها، مجموعه‌ای از نهادها و انجمن‌ها و گروه‌هایی نیست که دور هم جمع‌اند و به یکدیگر چسبیده‌اند؛ بلکه بیانگر شدت و نوع رابطهٔ بین آن‌ها و کنشگران جامعه است. ازاین‌رو، هریک از تعاریف و دیدگاه‌های موجود دربارهٔ سرمایهٔ اجتماعی را نه به‌عنوان دیدگاه‌های جایگزینی، بلکه به‌مثابه ابعاد مکمل جریان سرمایهٔ اجتماعی می‌توان درنظر گرفت (چلبی و دیگران، ۱۳۸۴).

لین[4] با طرح نظریهٔ منابع اجتماعی[5] (۱۹۸۲) مشخصاً این مسئله را مطرح کرده است که دستیابی به منابع اجتماعی و استفاده از آن‌ها (منابع نهفته[6] در شبکه‌های اجتماعی) ممکن است به موقعیت‌های اجتماعی‌اقتصادی بهتر منجر شود. بر همین اساس، لین، در

1. Reimer
2. Paxton
3. Thorn Berry
4. Lin
5. social resource theory
6. embedded resource

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

سال‌های اخیر (۱۹۹۹)، مفهوم سرمایهٔ اجتماعی را برای طرح نظرهای پیشین خود برگزیده و آن را منابع نهفته در ساختار اجتماعی تعریف می‌کند که با کنش‌های هدفمند دست‌یافتنی است یا می‌توان گردآوری کرد. به‌این‌ترتیب، ازنظر لین، سرمایهٔ اجتماعی از سه جزء تشکیل شده است: منابع نهفته در ساختار اجتماعی و قابلیت دسترسی افراد به این‌گونه منابع اجتماعی و استفاده یا گردآوری این‌گونه منابع اجتماعی در کنش‌های هدفمند (توسلی، ۱۳۸۴).

درنهایت، قبل از تلفیق نظریه‌های سرمایهٔ اجتماعی برای تبیین جرم، باید اذعان کرد که تعداد زیادی از نظریه‌پردازان سرمایهٔ اجتماعی، به ارتباط تنگاتنگ سرمایهٔ اجتماعی و ارتکاب جرم، چه به‌صورت مستقیم و چه غیرمستقیم اشاره داشتند؛ ازجمله فوکویاما (۱۹۹۹)، کلمن (۱۹۹۸)، پاتنام (۲۰۰۰)، رز و کلیر (۱۹۹۸)، پکستن (۲۰۰۲) و تورن بری (۱۹۸۶)؛ بنابراین، نظریه‌های به‌کاربرده‌شده به‌شرح زیر است:

جدول ۱. خلاصهٔ چارچوب نظری.

متغیر	نظریه‌های به‌کاربرده‌شده
روابط متقابل اجتماعی	فوکویاما، بوردیو
مشارکت اجتماعی	فوکویاما، کلمن
کنترل اجتماعی	رز و کلیر
اعتماد اجتماعی	کلمن، فوکویاما، پاتنام
پیوندهای اجتماعی	تورن بری، لین
هنجارهای اجتماعی	پکستن

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

مدل تجربی تحقیق

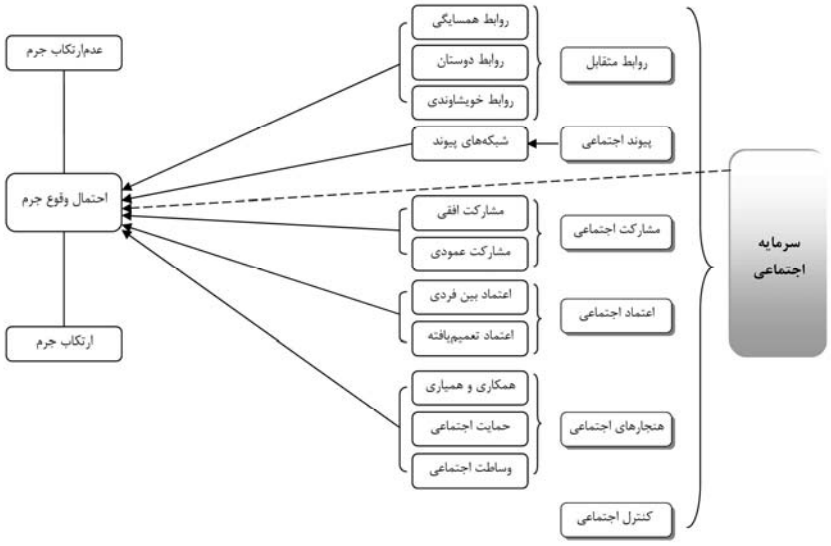

فرضیه‌های تحقیق: براساس مدل پیشنهادی تحقیق، فرضیهٔ اصلی رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی و جرم را در بین افراد مجرم و غیرمجرم شهر یاسوج بیان می‌کند. به‌عبارتی، به‌نظر می‌رسد متغیر سرمایهٔ اجتماعی به تبیین متغیر جرم قادر است و فرضیه‌های فرعی به‌ترتیب زیر آزموده می‌شوند:

بین میزان کنترل اجتماعی با احتمال ارتکاب یا احتمال عدم‌ارتکاب جرم رابطه وجود دارد؛

بین میزان عمل به هنجارهای اجتماعی با احتمال ارتکاب یا احتمال عدم‌ارتکاب جرم رابطه وجود دارد؛

بین میزان اعتماد اجتماعی و میزان ارتکاب جرائم غیرمختوم به زندان رابطه وجود دارد؛

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

بین میزان مشارکت اجتماعی و میزان ارتکاب جرائم غیرمختوم به زندان رابطه وجود دارد؛

بین میزان روابط متقابل اجتماعی افراد با احتمال ارتکاب یا عدم‌ارتکاب جرم رابطه وجود دارد؛

بین متغیر پیوند اجتماعی و احتمال ارتکاب جرم رابطهٔ معنی‌داری وجود دارد.

روش

پژوهش حاضر از نوع مطالعهٔ میدانی (علی‌مقایسه‌ای) است و ازحیث هدف، جزو مطالعات کاربردی است. پس از مطالعهٔ اسنادی دربارهٔ نظریه‌ها و پژوهش‌های انجام‌گرفتهٔ مرتبط با موضوع تحقیق، به‌عنوان بخش نظری آن، از روش پیمایشی برای گردآوری اطلاعات ضروری استفاده شده است.

در قسمت پیمایش تحقیق حاضر، برای نمونه‌گیری از آزمودنی‌های گروه آزمایش (افراد مجرم)، پس از هماهنگی که بین مرکز تحقیقات کاربردی نیروی انتظامی یاسوج و اداره‌کل زندان‌های شهر یاسوج و همچنین حفاظت اطلاعات کل زندان‌ها صورت گرفت، نهایتاً براساس اطلاعات و آمار منتشرشده و برآورد محقق، تعداد ۳۷۰ نفر برآورد شد؛ اما بازهم محقق با مشکل روبه‌رو شد و فقط ۲۳۰ پرسش‌نامه به‌طور کامل جمع‌آوری گردید[۱] که ۳۰ نفر آن‌ها زن و بقیهٔ آن‌ها را مردان تشکیل می‌دادند.

تقسیم‌بندی برای انتخاب گروه گواه (افراد عادی) بر دو مبنا انجام شد: در وهلهٔ اول، براساس فراوانی به‌دست‌آمده در افراد مجرم و همگن‌سازی افراد عادی با مجرمان ازلحاظ جنس و سن و شاغل‌بودن یا غیرشاغل‌بودن افراد و در وهلهٔ دوم، براساس مناطق سه‌گانهٔ شهرداری یاسوج؛ سپس طبق نقشهٔ جغرافیایی، مناطق بالا و متوسط و پایین انتخاب شد.

۱. به‌علت ریزش پرسش‌نامه‌ها و پاسخ‌گونبودن پاسخ‌گویان (به‌دلیل محدودیت‌های موجود در زندان) فقط ۲۳۰ پرسش‌نامه درنهایت به‌دست محقق رسید. باتوجه‌به اینکه مقدار آلفای کرونباخ بیشتر از ۰/۷۰ بوده یا به‌عبارت‌دیگر، ابزار تحقیق از پایایی مطلوبی برخوردار است، کاهش پرسش‌نامه‌ها تأثیری بر نتیجهٔ تحقیق نداشته است.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

برای انتخاب تصادفی افراد، نقشه‌های مناطق پیش‌گفته، تهیه و برای هر منطقه، نواحی، محلات، بلوک‌ها و کوچه‌ها مشخص شد. در مرحلهٔ بعد، هر پرسشگر در بلوک و کوچهٔ مدنظر خود، به‌طور تصادفی خانه‌ای انتخاب می‌کرد و با اولین کسی که جلوی در منزل حاضر شد، به‌شرط اینکه هجده سال یا بیشتر داشت، مصاحبه انجام می‌داد؛ ضمن‌اینکه فراوانی این افراد ازحیث سن و جنس و شاغل‌بودن نیز مدنظر بود. در سطح توصیفی از جداول یک‌بُعدی، فراوانی، و در سطح استنباطی نیز برای آزمون فرضیات، از آزمون‌های تی گروه‌های مستقل، رگرسیون لجستیک، استفاده شده است. برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

تعریف نظری و عملی متغیرها: در این تحقیق، متغیر وابسته ارتکاب جرم است و متغیر تأثیرپذیر و پیش‌بینی‌شونده، جرم. از دیدی کلی، جرم شامل رفتاری است مخالف نظم اجتماعی که مرتکبِ آن را در معرض مجازات یا اقدامات تأمینی (تربیتی و مراقبتی و درمانی) قرار می‌دهد. درواقع، جرم رفتار مخالف نظم اجتماعی (واقعیت اجتماعی) یک انسان (واقعیت انسانی) علیه جامعه است (جلیلی، ۱۳۸۱). برای سنجش آن، از متغیر اسمی دوشقه‌ای شامل ارتکاب جرم و عدم‌ارتکاب جرم استفاده شده است.

متغیرهای مستقل: هنجارهای اجتماعی، اعتماد اجتماعی،[1] مشارکت اجتماعی[2] و بُعد ساختاری سرمایهٔ اجتماعی.

برای سنجش بُعد ساختاری سرمایهٔ اجتماعی از دو بُعد روابط متقابل و پیوند اجتماعی استفاده شده که به‌شرح زیر است:

الف. روابط متقابل[3] اجتماعی: به‌عقیدهٔ فیلد، نقطهٔ مرکزی در اندیشهٔ سرمایهٔ اجتماعی، اهمیت روابط است یعنی «موضوع ارتباطی» است؛ زیرا افراد ازطریق ایجاد شبکه‌های ارتباطی با یکدیگر، به‌راحتی بسیاری از کارهایی را انجام می‌دهند که به‌تنهایی به انجام آن قادر نیستند یا به‌دشواری انجام می‌دهند. به‌منظور سنجش روابط متقابل، این روابط به دو

1. social trust 2. social participation 3. mutually relation

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

دستهٔ روابط همسایگی و روابط خانوادگی و دوستان تقسیم شده است. روابط همسایگی، میزان روابط و پیوندهایی است که هر فرد در زندگی روزمرهٔ خود با افراد محله و همسایه‌های خود دارد. پاتنام این نوع شبکه‌ها را در تقویت سرمایهٔ اجتماعی مفید و مؤثر می‌داند (۲۰۰۰). این شاخص با پنج گویهٔ طیف لیکرت سنجیده شده است. منظور از روابط خانوادگی و دوستان، میزان صمیمیت و روابطی است که هر فرد با دیگر اعضای خانوادهٔ خود و رفت‌وآمد خانوادگی با بستگان و همچنین دوستان نزدیک خود دارد، برای سنجش این شاخص از تعداد نُه گویهٔ طیف لیکرت سنجش شده است.

ب. پیوند اجتماعی پیوندهای بین افراد، دومین جزء سطح ماهوی سرمایهٔ اجتماعی، بیانگر هم‌بستگی بین افراد یا رابطهٔ آنان با یکدیگر است (شارع‌پور، ۱۳۸۰). روابط و پیوندهای اجتماعی در نظریهٔ تحلیل شبکه، سرمایهٔ اجتماعی و دارایی فرد محسوب می‌شوند و فرد ازطریق آن‌ها می‌تواند به منابع و حمایت‌های موجود در این پیوندها دسترسی یابد؛ بنابراین، کم‌وکیف روابط اجتماعی و میزان و نحوهٔ تعاملات و نوع حمایت‌هایی که ردوبدل می‌شود، اهمیت بسیاری دارد.

اعتبار و روایی تحقیق: برای اندازه‌گیری اعتبار در این تحقیق از تحلیل عاملی بهره گرفته شده است؛ به‌این‌ترتیب که مؤلفه‌های سرمایهٔ اجتماعی تحلیل عاملی شدند و پس از تصحیح پرسش‌ها که تغییرات اندکی داشتند، از اعتبار صوری نیز برای تعیین اعتبار پرسش‌نامه استفاده شد.

در این پژوهش، از ضریب آلفای کرونباخ برای تعیین روایی شاخص‌ها بهره گرفته شده است. ضریب روایی به‌ترتیب برای گویه‌های روابط متقابل اجتماعی ۰/۷۸، مشارکت اجتماعی ۰/۷۶، اعتماد اجتماعی ۰/۸۹، پیوند اجتماعی ۰/۷۵، هنجارهای اجتماعی ۰/۹۳ و کنترل اجتماعی ۰/۸۹ است. تحلیل عاملی بین گویه‌ها نیز مشخص کرد که ابعاد سرمایهٔ اجتماعی اعتبار سازه‌ای خوبی دارد.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

یافته‌ها

مجموعاً ۳۵ نفر زن به‌عنوان مجرم در زندان به‌سر می‌بردند که ازاین‌بین، ۳۰ نفر موضوع مطالعه قرار گرفتند؛ ازسویی، نمونهٔ موردمطالعهٔ مردان و زنان مجرم با افراد غیرمجرم برابر است. به‌دلیل همگن‌سازی دو جامعهٔ آماری، تفاوتی در تعداد و جنسیت دو گروه مشاهده نمی‌شود. از ۱۰۰ درصد افراد مجرم، ۶۶/۸ درصد غیرشاغل و ۳۳/۲ درصد شاغل‌اند و همین‌طور، ۷۲ درصد از افراد غیرمجرم، غیرشاغل و ۲۸ درصد شاغل‌اند. تعداد افراد شاغل گروه مجرم، یعنی آن‌ها که قبلاً شاغل بوده‌اند، بیشتر از غیرشاغل بوده است؛ ازاین‌رو، تعداد افراد شاغل با غیرشاغل در دو گروه، تقریباً یکسان است.

تحلیل استنباطی: در این تحقیق، برای بررسی رابطهٔ بین ابعاد سرمایهٔ اجتماعی و ارتکاب جرم از رگرسیون لجستیک استفاده شد. براین‌اساس، ابتدا متغیر جرم به‌صورت متغیری دومقوله‌ای (ارتکاب جرم = صفر و عدم‌ارتکاب جرم = ۱) در نظر گرفته شده و با استفاده از روش «Enter» ابعاد سرمایهٔ اجتماعی به‌عنوان متغیرهای مستقل وارد مدل شدند.

آزمون فرضیهٔ اصلی: بین سرمایهٔ اجتماعی و احتمال ارتکاب جرم رابطه وجود دارد.

جدول ۲. نقش سرمایهٔ اجتماعی در تبیین متغیر جرم.

متغیر	وزن بتا	انحراف معیار	آزمون والد	درجهٔ آزادی	مقدار *P*	نسبت برتری
سرمایهٔ اجتماعی	۰/۰۰۶	۰/۰۰۳	۴/۸۲۲	۱	۰/۰۲۸	۱/۹۹۴

یافته‌های جدول ۲ نشان می‌دهد که متغیر مستقل واردشده، میزان سرمایهٔ اجتماعی در تحلیل رگرسیونی، تغییرات متغیر وابسته را پیش‌بینی می‌کند و توانایی پیش‌بینی آن در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ معنی‌دار است. براساس نتایج جدول، نسبت احتمال برای متغیر عدم‌ارتکاب جرم برابر است با ۱/۹۹۴ که نشان می‌دهد با تغییر از میزان سرمایهٔ اجتماعی به‌اندازهٔ تقریباً دوبرابر احتمال مجرم‌شدن کاهش می‌یابد و تأثیر متغیر مستقل

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

(سرمایهٔ اجتماعی) منفی است؛ به‌این‌صورت که هرچه سرمایهٔ اجتماعی افراد افزایش یابد، میزان ارتکاب جرم کاهش می‌یابد. با این تفاسیر، فرضیهٔ ما مبنی‌بر اینکه بین سرمایهٔ اجتماعی و ارتکاب جرم رابطه وجود دارد، تأیید می‌شود. متغیر سرمایهٔ اجتماعی، ارتکاب جرم یا عدم‌ارتکاب جرم را پیش‌بینی می‌کند.

آزمون فرضیهٔ اول: بین میزان کنترل اجتماعی با احتمال ارتکاب یا احتمال عدم‌ارتکاب جرم رابطه وجود دارد.

جدول ۳. نقش کنترل اجتماعی در تبیین متغیر جرم.

متغیر	وزن بتا	انحراف معیار	آزمون والد	درجهٔ آزادی	مقدار p	نسبت برتری
کنترل اجتماعی	-۰/۰۸	۰/۰۱۶	۲۳/۴۹۰	۱	۰/۰۰۰	۰/۹۲۴

یافته‌های جدول بالا نشان می‌دهد که متغیر واردشده در تحلیل رگرسیونی، تغییرات متغیر وابسته را پیش‌بینی می‌کند و توانایی پیش‌بینی آن در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ معنی‌دار است. میزان وزن بتا **(β)** (۰/۰۸-)، نشان‌دهندهٔ رابطهٔ مستقیم بین کنترل اجتماعی و ارتکاب جرم است که در آلفای کوچک‌تر از ۰/۰۵ درصد معنی‌دار است؛ به‌این‌ترتیب، فرضیهٔ «بین میزان کنترل اجتماعی با احتمال ارتکاب یا احتمال عدم‌ارتکاب جرم رابطه وجود دارد.» تأیید می‌شود. براساس نتایج جدول، نسبت بخت برای متغیر ارتکاب جرم برابر است با ۰/۹۲۴ که نشان‌دهندهٔ این است که به‌ازای یک واحد افزایش در میزان کنترل اجتماعی، ۰/۰۸ برابر، بر ارتکاب جرم افزوده می‌شود و تأثیر متغیر مستقل (کنترل اجتماعی) منفی است و متغیر کنترل اجتماعی ارتکاب جرم یا عدم‌ارتکاب جرم را پیش‌بینی می‌کند.

آزمون فرضیهٔ دوم: بین میزان عمل به هنجارهای اجتماعی با احتمال ارتکاب یا احتمال عدم‌ارتکاب جرم رابطه وجود دارد.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

جدول ۴. نقش عمل به هنجارهای اجتماعی و تبیین متغیر جرم.

متغیر	وزن بتا	انحراف معیار	آزمون والد	درجهٔ آزادی	مقدار p	نسبت برتری
عمل به هنجارهای اجتماعی	۰/۰۰۱	۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	۱	۰/۹۳۳	۱/۰۰۱
همیاری اجتماعی	۱/۰۴۵	۰/۲۵	۱/۱۴۳	۱	۰/۵۴۷	۱/۰۲۳
وساطت اجتماعی	-۰/۱۰۳	۰/۰۳۸	۷/۴۳۱	۱	۰/۰۰۶	۰/۹۰۲
حمایت اجتماعی	۰/۱۲	۰/۰۲۱	۵/۳۶۲	۱	۰/۰۴۵	۱/۰۰۲

یافته‌های جدول ۴ نشان می‌دهد که متغیر عمل به هنجارهای اجتماعی، به‌طورکلی، در ارتکاب جرم مؤثر نیست و متغیر واردشده در تحلیل رگرسیونی، تغییرات متغیر وابسته را پیش‌بینی نمی‌کند و توانایی پیش‌بینی آن در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ معنی‌دار نیست؛ اما ازآنجاکه هنجارهای اجتماعی به سه دستهٔ فرعی همیاری اجتماعی و وساطت اجتماعی و حمایت اجتماعی تقسیم شدند، رابطهٔ هریک از این‌ها با ارتکاب جرم آزموده شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد از بین ابعاد فرعی، ابعاد وساطت اجتماعی و حمایت اجتماعی و ارتکاب جرم معنی‌دار شده است؛ با این تفاوت که رابطهٔ وساطت اجتماعی معکوس و رابطهٔ حمایت اجتماعی مستقیم و مثبت است. به‌این‌ترتیب که براساس مقدار بتای متغیر وساطت اجتماعی (۰/۱۰۳-)، می‌توان گفت با افزایش هر واحد وساطت اجتماعی، بر احتمال ارتکاب جرم افزوده می‌شود و براساس مقدار بتای حمایت اجتماعی به‌اندازهٔ ۱/۰۰۲، احتمال مجرم‌نشدن افراد افزایش می‌یابد.

آزمون فرضیهٔ سوم: بین میزان اعتماد اجتماعی و میزان ارتکاب جرائم غیرمختوم به زندان رابطه وجود دارد.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

جدول ۵. نقش اعتماد اجتماعی در تبیین متغیر جرم.

متغیر	وزن بتا	انحراف معیار	آزمون والد	درجهٔ آزادی	مقدار احتمال	نسبت برتری
اعتماد اجتماعی	۰/۰۰۴	۰/۰۰۹	۰/۲۴۸	۱	۰/۶۱۸	۱/۰۰۴
اعتماد تعمیم‌یافته	-۰/۰۳۷	۰/۰۲۱	۳/۰۸۴	۱	۰/۰۷۶	۰/۹۶۴
اعتماد بین‌شخصی	۰/۰۲۹	۰/۰۱۵	۳/۹۱۱	۱	۰/۰۴۱	۱/۰۲۹

یافته‌های جدول ۵ نشان می‌دهد متغیر اعتماد اجتماعی، به‌طورکلی، در ارتکاب جرم مؤثر نیست و متغیر واردشده در تحلیل رگرسیونی، تغییرات متغیر وابسته را پیش‌بینی نمی‌کند و توانایی پیش‌بینی آن در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ معنی‌دار نیست؛ اما ازآنجاکه اعتماد اجتماعی به دو دستهٔ فرعی اعتماد بین‌شخصی و اعتماد تعمیم‌یافته تقسیم شده، رابطهٔ هریک از این‌ها با ارتکاب جرم آزموده شده است. نتایج نشان می‌دهد از بین ابعاد فرعی، بُعد اعتماد بین‌شخصی و ارتکاب جرم، معنی‌دار شده است. به‌این‌ترتیب، براساس مقدار بتا (۰/۰۲۹) متغیر اعتماد اجتماعی بین‌شخصی، با افزایش هر (۱/۰۲۹) واحد اعتماد اجتماعی بین‌شخصی با کاهش ارتکاب جرم یا به‌اصطلاح افزایش عدم‌ارتکاب جرم روبه‌روست و این رابطه در بُعد اعتماد اجتماعی بین‌شخصی مثبت و معنی‌دار است.

آزمون فرضیهٔ چهارم: بین میزان مشارکت اجتماعی و میزان ارتکاب جرائم غیرمختوم به زندان رابطه وجود دارد.

جدول ۶. نقش مشارکت اجتماعی در تبیین متغیر جرم.

متغیر	وزن بتا	انحراف معیار	آزمون والد	درجهٔ آزادی	مقدار احتمال	نسبت برتری
مشارکت اجتماعی	۰/۰۸۱	۰/۰۱۹	۵/۰۹۶	۱	۰/۰۲۴	۱/۹۷۹
مشارکت افقی	۰/۰۹۶	۰/۰۲۴	۱۵/۳۵۰	۱	۰/۰۰۰	۱/۹۰۹
مشارکت عمودی	۰/۰۶۷	۰/۰۱۲	۷/۲۲۰	۱	۰/۰۳۹	۱/۰۰۶

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

یافته‌های جدول ۶ نشان می‌دهد متغیر مشارکت اجتماعی، به‌طورکلی، در ارتکاب جرم مؤثر است و متغیر واردشده در تحلیل رگرسیونی، تغییرات متغیر وابسته را پیش‌بینی می‌کند و توانایی پیش‌بینی آن در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ معنی‌دار است؛ اما ازآنجاکه مشارکت اجتماعی به دو دستهٔ فرعی مشارکت اجتماعی افقی و مشارکت اجتماعی عمودی تقسیم شده، رابطهٔ هریک از این‌ها با ارتکاب جرم آزموده شده است. نتایج نشان می‌دهد از بین ابعاد فرعی، هم بُعد مشارکت افقی و هم بُعد مشارکت عمودی و ارتکاب جرم معنی‌دار شده است؛ با این تفاوت که رابطهٔ مشارکت اجتماعی از ابعاد آن قوی‌تر است. به‌این‌ترتیب، براساس مقدار بتای متغیر مشارکت اجتماعی (۰/۰۸)، می‌توان گفت با افزایش (۱/۹۷۹) واحد مشارکت اجتماعی، احتمال ارتکاب جرم کاهش می‌یابد و رابطهٔ این دو متغیر مثبت است و این فرضیه تأیید می‌گردد. به‌این‌صورت، با افزایش مشارکت اجتماعی، احتمال مجرم‌شدن افراد کاهش می‌یابد.

آزمون فرضیهٔ پنجم: بین میزان روابط متقابل اجتماعی افراد با احتمال ارتکاب یا عدم‌ارتکاب جرم رابطه وجود دارد.

جدول ۷. نقش روابط متقابل اجتماعی در تبیین متغیر جرم.

متغیر	وزن بتا	انحراف معیار	آزمون والد	درجهٔ آزادی	مقدار احتمال	نسبت برتری
روابط متقابل اجتماعی	۰/۰۳۶	۰/۰۱۱	۵/۹۷۵	۱	۰/۰۱۵	۱/۹۷۴
روابط خانوادگی	۰/۰۲۰	۰/۰۳۵	۰/۳۲۴	۱	۰/۵۶۹	۱/۰۲۰
روابط دوستان	۰/۰۴۵	۰/۰۲۶	۳/۰۰۷	۱	۰/۰۲۳	۱/۰۴۶
روابط همسایگی	-۰/۰۵۶	۰/۰۳۰	۳/۵۵۵	۱	۰/۰۴۶	۰/۹۴۸

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

یافته‌های جدول ۷ نشان می‌دهد متغیر روابط متقابل اجتماعی، به‌طورکلی، در ارتکاب جرم مؤثر است و متغیر واردشده در تحلیل رگرسیونی، تغییرات متغیر وابسته را پیش‌بینی می‌کند و توانایی پیش‌بینی آن در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ معنی‌دار است؛ اما ازآنجاکه روابط اجتماعی به سه دستهٔ فرعی روابط خانوادگی و روابط دوستان و روابط همسایگی تقسیم شدند، رابطهٔ هریک از این‌ها با ارتکاب جرم آزموده شده است. نتایج نشان می‌دهد از بین ابعاد فرعی، ابعاد روابط دوستان و روابط همسایگی با ارتکاب جرم معنی‌دار شده است؛ با این تفاوت که رابطهٔ روابط دوستان از رابطهٔ روابط همسایگی قوی‌تر است. نسبت بخت‌ها برای متغیر مستقل برابر با ۱/۹۸ است که براین‌اساس، به‌ازای یک واحد افزایش روابط متقابل اجتماعی، احتمال عدم‌ارتکاب جرم حدوداً دوبرابر می‌شود. ازاین‌رو، رابطهٔ این دو متغیر مثبت است و این فرضیه تأیید می‌شود؛ یعنی با افزایش روابط متقابل اجتماعی، احتمال عدم‌ارتکاب جرم افراد افزایش می‌یابد. در ابعاد فرعی نیز روابط دوستان نشان می‌دهد که به‌ازای یک واحد افزایش در روابط همسایگی، به‌اندازهٔ تقریباً یک‌ونیم‌برابر (۱/۰۴۶) بر عدم‌ارتکاب جرم افزوده می‌شود. در روابط دوستان مشاهده می‌شود که رابطه، معکوس است؛ یعنی به‌ازای هر یک واحد افزایش روابط دوستان، عدم‌ارتکاب جرم کاهش می‌یابد؛ یا به‌عبارتی، جرم به‌ازای هر یک واحد روابط دوستان افزایش می‌یابد.

آزمون فرضیهٔ ششم: بین متغیر پیوند اجتماعی و احتمال ارتکاب جرم رابطهٔ معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۸ نقش پیوند اجتماعی در تبیین متغیر جرم.

متغیر	وزن بتا	انحراف معیار	آزمون والد	درجهٔ آزادی	مقدار احتمال	نسبت برتری
پیوند اجتماعی	-۰/۰۰۹	۰/۰۲۳	۰/۱۵۷	۱	۰/۶۹۲	۰/۹۹۱

یافته‌های جدول بالا نشان می‌دهد متغیر واردشده در تحلیل رگرسیونی، تغییرات متغیر وابسته را پیش‌بینی نمی‌کند و توانایی پیش‌بینی آن در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

معنی‌دار نیست و این فرضیه با اطمینان ۹۵ درصد رد می‌شود. پس می‌توان ادعا کرد بین پیوند اجتماعی و احتمال ارتکاب جرم ارتباطی وجود ندارد.

مشارکت نسبی ابعاد سرمایهٔ اجتماعی در تبیین متغیر جرم: همان‌طورکه گفته شد، در تحقیق حاضر برای تبیین جرم با متغیرهای مستقل از رگرسیون لجستیک، ابتدا متغیر جرم به‌صورت متغیری دومقوله‌ای (ارتکاب جرم = صفر و عدم‌ارتکاب جرم = ۱) در نظر گرفته شد و با استفاده از روش «Enter» ابعاد سرمایهٔ اجتماعی با کنترل پایگاه اجتماعی و اقتصادی باهم به‌عنوان متغیرهای مستقل، وارد مدل شدند.

جدول ۹. نقش نسبی ابعاد سرمایهٔ اجتماعی در تبیین متغیر جرم.

متغیرها	وزن بتا	انحراف معیار	آزمون والد	درجهٔ آزادی	مقدار p	نسبت برتری
مشارکت اجتماعی	۰/۰۳۸	۰/۰۱۳	۴/۵۷۲	۱	۰/۰۳۲	۱/۹۷۲
هنجارهای اجتماعی	۰/۰۴۹	۰/۰۱۱	۲۰/۲۵۳	۱	۰/۰۰۰	۱/۰۵۰
کنترل اجتماعی	-۰/۱۲۸	۰/۰۲۰	۴۱/۹۶۳	۱	۰/۰۰۰	۰/۸۸۰

یافته‌های جدول بالا نشان می‌دهد از تمامی متغیرهای مستقل واردشده در تحلیل رگرسیونی، متغیرهای کنترل اجتماعی و عمل به هنجارهای اجتماعی و مشارکت اجتماعی، تغییرات متغیر وابسته را پیش‌بینی می‌کنند و توانایی پیش‌بینی آن‌ها در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ معنی‌دار است. ازسویی، در میان مجموعه متغیرهای معنی‌دار باقیمانده در معادله، متغیر مشارکت اجتماعی بیشترین تبیین را دارد. اولین متغیری که تأثیر معنی‌دار بر احتمال مجرم‌نشدن افراد دارد، مشارکت اجتماعی است. دربارهٔ این متغیر براساس نتایج جدول، نسبت بخت‌ها برای متغیر مشارکت اجتماعی برابر است با ۱/۹۷۲ که نشان می‌دهد با تغییر میزان مشارکت اجتماعی به‌اندازهٔ تقریباً دوبرابر، احتمال مجرم‌شدن افراد کاهش پیدا می‌کند.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

دومین متغیر تأثیرگذار عمل به هنجارهای اجتماعی، پاسخ‌گویان است؛ یعنی با افزایش این متغیر، احتمال مجرم‌شدن فرد کاهش می‌یابد. نسبت بخت‌ها برای متغیر عمل به هنجارهای اجتماعی برابر است با ۱/۰۵۰ که نشان می‌دهد به‌ازای افزایش یک واحد از هنجارهای اجتماعی به‌اندازهٔ تقریباً ۰/۵ درصد، احتمال عدم‌ارتکاب جرم‌شدن افزایش می‌یابد؛ به‌این‌ترتیب، می‌توان گفت افزایش در عمل به هنجارهای اجتماعی ممکن است نقش محدودی در کاهش جرم داشته باشد.

سومین متغیری که کمترین تأثیر را بر احتمال ارتکاب به جرم افراد را دارد، کنترل اجتماعی است. این متغیر با نسبت بخت‌های ۰/۸۸، بر احتمال مجرم‌شدن تأثیر منفی دارد؛ یعنی با افزایش تقریباً یک واحد در کنترل اجتماعی احتمال مجرم‌شدن فرد را ۰/۸۸ افزایش می‌دهد.

بحث

مهم‌ترین سؤالی که در این تحقیق در پی آن بودیم، آزمون این فرضیه بود که آیا بین سرمایهٔ اجتماعی و جرم رابطه‌ای وجود دارد. یا به‌بیان دقیق‌تر، آیا متغیر سرمایهٔ اجتماعی به تبیین و پیش‌بینی ارتکاب جرم قادر است یا خیر؟ ازاین‌رو، نتایج حاصل از این تحقیق نشان داد که بین سرمایهٔ اجتماعی و ارتکاب جرم در بین کل پاسخ‌گویان، رابطه وجود دارد و این رابطهٔ منفی و معنی‌دار به‌دست آمد؛ به‌این‌ترتیب که هرچه سرمایهٔ اجتماعی فرد بیشتر باشد، احتمال ارتکاب به جرم او کمتر خواهد بود. این موضوع در تحقیقات فوکویاما تأیید شده بود. فوکویاما اذعان کرده است که بین سرمایهٔ اجتماعی و ارتکاب جرم، رابطهٔ منفی و معکوسی وجود دارد؛ یعنی هرچه سرمایهٔ اجتماعی بیشتر باشد، میزان ارتکاب جرم افراد کمتر است. پژوهش‌های دیگر نظیر کانگ جی (۲۰۰۹) و هادون (۲۰۰۹) و زونگ (۲۰۱۰) نیز مؤید این رابطه است. به‌طورکلی، ارتکاب جرم از مسائلی است که در مباحث نظری سرمایهٔ اجتماعی، متأثر از سرمایهٔ اجتماعی دانسته شده است و اکثر تحقیقاتی که دراین‌زمینه انجام گرفته، رابطهٔ منفی و معکوس سرمایهٔ اجتماعی و جرم را تأیید می‌کند؛

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

زیرا فردی با سرمایهٔ اجتماعی بسیار، کسی است که روابط وسیع‌تر و مشارکت و اعتماد در خور توجهی دارد. در اینجا نباید آن جنبهٔ منفی سرمایهٔ اجتماعی را که نظریه‌پردازانی مانند پوتنام به آن اشاره می‌کنند، نادیده گرفت. اصولاً سرمایهٔ اجتماعی برای اهداف ضداجتماعی نیز به‌کار می‌رود. مهم این است که سرمایهٔ اجتماعی مثبت را که برای رشد و توسعه کاربرد دارد، شناخت و پرورش داد.

برای بررسی این روابط، باتوجه‌به مقتضیات و وضع موجود، رگرسیون لجستیک برای تبیین رابطه انتخاب شد و نتایج مطلوبی استخراج شد که جای تأمل دارد و برای بررسی دقیق‌تر، ابتدا رابطهٔ هریک به‌طور جداگانه بررسی شد تا مشخص شود هر متغیر جدا از متغیرهای دیگر به چه میزان قدرت تبیین دارد. درنهایت، شش مؤلفهٔ سرمایهٔ اجتماعی باهم وارد معادله رگرسیونی شدند تا تأثیر آن‌ها باهم در تبیین متغییر جرم بررسی شود. جالب اینکه، برخی از متغیرها مانند اعتماد اجتماعی، در بررسی جداگانهٔ متغیر در رابطه با جرم معنی‌دار و در بررسی همهٔ متغیرها باهم، معنی‌دار نشد و این نشان می‌دهد که عوامل اجتماعی به‌تنهایی یا در کنار متغیرهای دیگر نتایج متفاوتی خواهند داشت و این نشان‌دهندهٔ پیچیدگی و چندبعدی‌بودن مفاهیم و روابط اجتماعی به‌ویژه در مؤلفه‌های سرمایهٔ اجتماعی است.

نتایج نشان می‌دهد زمانی‌که رابطهٔ متغیر کنترل اجتماعی با جرم، به‌صورت منفرد بررسی شود، رابطهٔ معنی‌داری با متغیر جرم دارد که این رابطه، منفی است؛ به این معنی که هرچه کنترل اجتماعی افزایش یابد، عدم‌ارتکاب جرم کاهش می‌یابد یا به‌عبارت‌دیگر، ارتکاب جرم افزایش می‌یابد.

در بررسی رابطهٔ اعتماد اجتماعی و متغیر ارتکاب جرم، نتایج نشان داد که اعتماد بین‌شخصی نقش مؤثری در تبیین متغیر جرم دارد؛ به‌این‌صورت که هرچه اعتماد اجتماعی بین‌شخصی افراد بیشتر باشد، بر احتمال عدم‌ارتکاب جرم افراد افزوده می‌شود یا به‌عبارتی، اعتماد بین‌شخصی اجتماعی، با ارتکاب جرم رابطهٔ معکوسی دارد.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

اما در میان متغیرهای بررسی‌شده، متغیر پیوند اجتماعی به تبیین جرم قادر نبود؛ شاید به‌علت اینکه معمولاً هر فرد، چه مجرم و چه غیرمجرم، به‌دنبال منافع اجتماعی و اقتصادی حاصل از روابط و پیوندهای اجتماعی است و چون تفاوت معنی‌داری بین میانگین دو گروه در مؤلفه پیوند اجتماعی مشاهده نشد، ازاین‌رو، این رابطه را می‌توان توجیه کرد. در بررسی رابطهٔ جرائم غیرمختوم به زندان با متغیر سرمایهٔ اجتماعی نیز رابطه، ضعیف و معنی‌دار است. شاید بتوان گفت هرچه اعتماد اجتماعی مردم، خصوصاً در بُعد اعتماد اجتماعی تعمیم‌یافته، بیشتر باشد، بیشتر به قوانین و حقوق دیگران احترام می‌گذارند و با اعتماد اجتماعی مردم تقویت شود. بدین‌ترتیب، نهادهای رسمی ازجمله قوهٔ قضاییه، قوهٔ مجریه و... می‌توانند با عملکرد مطلوب خود، اعتماد مردم به خود را افزایش داده و ازاین‌طریق بر میزان سرمایهٔ اجتماعی در جامعه بیفزایند؛ چراکه مشاهدهٔ هرگونه نارسایی دستگاه‌های مربوط، کاهش اعتماد اجتماعی را در جامعه سبب خواهد شد.

از دیگر فرضیه‌های معنی‌دار، رابطهٔ مشارکت اجتماعی و ارتکاب جرم در دو وجه جرم (مختوم به زندان و غیرمختوم به زندان) بود. معادلهٔ رگرسیونی نشان می‌دهد که متغیر مشارکت اجتماعی، تغییرات متغیر وابسته را پیش‌بینی می‌کند و توانایی پیش‌بینی آن در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ معنی‌دار است و بیشترین قدرت پیش‌بینی را در ارتکاب جرم دارد. همان‌طورکه مشاهده شد، مشارکت اجتماعی به دو دستهٔ فرعی مشارکت اجتماعی افقی و مشارکت اجتماعی عمودی تقسیم شده بود. از بین ابعاد فرعی، هم بُعد مشارکت افقی و هم بُعد مشارکت عمودی و ارتکاب جرم معنی‌دار شد؛ با این تفاوت که رابطهٔ مشارکت اجتماعی از ابعاد آن قوی‌تر است. می‌توان گفت با افزایش تقریباً دو واحد مشارکت اجتماعی، احتمال ارتکاب جرم کاهش می‌یابد. در استدلال این نتیجه می‌توان بیان کرد که مشارکت اجتماعی، از ابعاد اصلی سرمایهٔ اجتماعی در متون مربوط‌به سرمایهٔ اجتماعی، خصوصاً به‌گمان پاتنام و فوکویاماست و شبکه‌های مشارکت، از اشکال ضروری سرمایهٔ اجتماعی است و هرچه این شبکه در جامعه‌ای متراکم‌تر باشد، احتمال همکاری

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

شهروندان با هدف منافع متقابل بیشتر است و ازسویی، ارتباطات را نیز تسهیل می‌کند؛ بنابراین، بدیهی است که مشارکت، عدم‌ارتکاب جرم را تبیین می‌کند و رابطهٔ معنی‌داری دارد. مشارکت بسیار باعث می‌شود که فرد زمان بیکاری کمتری داشته باشد و کمتر به‌دنبال کارهای خلاف برود. آنچه در تحقیقات زیادی از جمله بنی‌اسدی (۱۳۸۳) نیز به‌دست آمده، این است که از دلایل اصلی روی‌آوردن به انحرافات اجتماعی، بیکاری افراد، خصوصاً جوانان است. توجه مسئولان به مسئلهٔ حاد بیکاری و ایجاد زمینهٔ اشتغال برای جوانان ضروری است.

از دیگر نتایج تحقیق حاضر، معنی‌دارشدن رابطهٔ متغیرهای روابط متقابل اجتماعی و متغیر جرم است. همان‌طورکه نتایج نشان داد، این رابطه، به‌طورکلی، معنی‌دار و مثبت است؛ اما در ابعاد فرعی نتایج متفاوت است؛ به این صورت که از بین ابعاد فرعی، ابعاد روابط دوستان و روابط همسایگی و ارتکاب جرم معنی‌دار شده است؛ با این تفاوت که رابطهٔ روابط دوستان، از رابطهٔ روابط همسایگی قوی‌تر است. این نتیجه در تحقیق رمضانی (۱۳۸۶) نیز تأیید شده؛ اما در کل، رابطهٔ روابط اجتماعی و ارتکاب جرم در این تحقیق، معکوس و منفی است. معمولاً در نتایج تحقیقاتی که در رابطه با جرم انجام شده، روابط دوستان بیشتر از روابط دیگر تأثیرگذار بوده است؛ اما همان‌طورکه مشاهده شد، این رابطه در نتایج جرائم غیرمختوم به زندان معنی‌دار نشده است. البته این موضوع مطالعهٔ بیشتری می‌طلبد؛ چراکه روابط اجتماعی از ابعاد اصلی سرمایهٔ اجتماعی است، مخصوصاً در شهری مثل یاسوج که بافت سنتی و قبیله‌ای خود را تا حدودی حفظ کرده است و روابط غیررسمی، بیشتر وجود دارد. شهروندان یاسوج به‌دلیل اینکه همدیگر را بیشتر می‌شناسند، به‌نظر می‌رسد باید بیشتر به حقوق هم احترام بگذارند؛ ازاین‌رو، پیچیدگی روابط اجتماعی نتایج متفاوتی به‌بار می‌آورد. درنتیجه، تقویت گروه‌های داوطلبی ازجمله انجمن‌های علمی‌آموزشی و ورزشی در جامعه، خصوصاً قشر جوان در تشویق افراد به مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و مشارکت‌های افقی و عمودی مؤثر واقع می‌شوند و ارائهٔ فرصت

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

اجتماعی به افراد برای عضویت در گروه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و ورزشی مختلف متناسب با علاقه‌هایشان مفید خواهد بود.

یافته‌ها نشان داد که پاسخ‌گویانی که خانوادهٔ آن‌ها، پایگاه اقتصادی‌اجتماعی مطلوبی دارند، میزان ارتکاب جرم آن‌ها کمتر است؛ ازاین‌رو، ضروری است مسئولان مرتبط در بهبود رفاه اقتصادی‌اجتماعی خانواده‌ها بیشتر بکوشند. باتوجه‌به اینکه بیکاری تأثیر عمده‌ای در افزایش انحرافات اجتماعی دارد، تقویت فرهنگ حمایت اقتصادی از جوانان، به‌خصوص افراد بیکار، به‌کمک خانواده و توجه دولت به تأمین اجتماعی و اقتصادی جوانان و گسترش بیمه‌های فراگیر برای افراد بیکار، پیشنهاد می‌شود.

بسیاری پژوهشگران، پیامدهای مثبت افزایش و پیامدهای منفی کاهش سرمایهٔ اجتماعی را اثبات کرده‌اند. آنان سرمایهٔ اجتماعی را اساس هویت و شناسایی و اعتبار جامعه می‌دانند. افزایش بی‌اعتمادی در جامعه، کاهش تعهد اجتماعی، کم‌شدن مشارکت‌های اجتماعی و افزایش آسیب‌های اجتماعی، معلول کاهش سرمایهٔ اجتماعی است (فوکویاما، ۱۹۹۹؛ کولمن[1]، ۱۹۹۸). بدین‌ترتیب، با شناسایی عوامل رشد سرمایهٔ اجتماعی مثبت در جامعه، خصوصاً یاسوج که ظرفیت خوبی برای رشد سرمایهٔ اجتماعی دارد، می‌توان در راه کاهش جرم و جنایت در این شهر و توسعهٔ آن و استان کهگیلویه و بویراحمد گامی برداشت؛ اما نباید بحث سرمایهٔ اجتماعی منفی را نیز نادیده گرفت.

1. Coleman

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

منابع و مآخذ
References

- بنی‌اسدی، ع. (۱۳۸۳)، **بررسی انحرافات اجتماعی ناشی‌از بیکاری در شهر سمنان**، سمنان: جهاد دانشگاهی واحد سمنان.
- پاتنام، ر. (۱۳۸۰)، **دموکراسی و سنت‌های مدنی**، (ترجمهٔ محمدتقی دلفروز)، تهران: روزنامهٔ سلام.
- تاجبخش، ک. (۱۳۸۵)، **سرمایهٔ اجتماعی، اعتماد، دموکراسی و توسعه**، (ترجمهٔ افشین خاکباز و حسن پویان)، تهران: شیرازه.
- توسلی، غ. (۱۳۸۴)، مفهوم سرمایه در نظریات کلاسیک و جدید، **فصلنامهٔ علوم اجتماعی**، ش۲۶: ۱تا۳۲.
- جلیلی، م. (۱۳۸۱)، **عوامل مؤثر بر پیشگیری از ارتکاب جرم در بین جوانان**، پایان‌نامهٔ کارشناسی‌ارشد پژوهشگری علوم اجتماعی، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- چلبی، م. و مبارکی، م. (۱۳۸۴)، تحلیل رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی و جرم در سطوح خرد و کلان، **مجلهٔ جامعه‌شناسی ایران**، دورهٔ ششم، ش۲، سال نشر ۱۳۸۴.
- رمضانی، ع. (۱۳۸۶)، **بررسی رابطهٔ سرمایهٔ اجتماعی و شدت جرم**، پایان‌نامهٔ کارشناسی‌ارشد، تبریز: دانشگاه تبریز.
- سعادت، ر. (۱۳۸۲)، تخمین سطح و توزیع سرمایهٔ اجتماعی استان‌ها، **فصلنامهٔ رفاه اجتماعی**، ش۲۳، سال نشر۱۳۸۵: ۱۷۳تا۱۹۵.
- عبداللهی، م. و موسوی، ط. (۱۳۸۶)، سرمایهٔ اجتماعی در ایران؛ وضعیت موجود، دورنمای آینده و امکان‌شناسی گذار، **فصلنامهٔ رفاه اجتماعی**، س۶ (۲۵): ۱۹۵تا۲۳۳.
- کلمن، ج. (۱۳۸۵)، **نقش سرمایهٔ اجتماعی در ایجاد سرمایهٔ انسانی**، (ترجمهٔ حسن پویان و افشین خاکباز)، تهران: شیرازه.
- گومز، ب. (۱۳۸۰)، **جرایم شهری، گرایش‌ها و روش‌های مقابله با آن‌ها**، (ترجمهٔ فاطمه گیوه‌چیان)، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- مبارکی، م. (۱۳۸۳)، **بررسی رابطهٔ بین سرمایهٔ اجتماعی و جرم**، پایان‌نامهٔ کارشناسی‌ارشد، تهران: دانشگاه شهید بهشتی.
- Coleman. J (1998). Social Capital in the Creation of Human Capital. ***The American Journal of Sociology***, Vol. 94, and Supplement: Organizations and Institutions: ***Sociological and Economic Approaches to the Analysis of Social Structure***. (1988), pp. S95-S120.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]

منابع و مآخذ
References

- Deller. S and Deller. M. (2010). ***Rural Crime and Social Capital***. Feature: Growth and Change. Lexington: Jun 2010. Vol. 41, Iss. 2; pg. 221.
- Fukuyama, F. (1999). ***Social Capital and Civil Society***. Paper Presented at the Conference on Second Generation Reform. Washington: International Monetary Fund.
- Hawdon.J and Ryan.J. (2009) Social Capital, Social Control, and Changes in Victimization Rates. Feature. ***Crime and Delinquency***. New York. Vol. 55, Iss. 4; pg. 526. http://proquest.umi.com
- Kang, J(2009). ***Victimization and involvement in social control: Effectsof neighborhood conditions Dissertation***, Ph.D. City University of New York, 2009 , 175 pages; AAT 3379218. http://proquest.umi.com
- Lin, N (1999). ***Building a Network Theory of Social Capital***. Dept. of Sociology, Duke University. Connections 22(1):28-51
- Messner, S.F., Baumer, E.P., &Rosenfeld, R, (2004). Dimensions of social capital and rates of criminal homicide. ***American sociological Review***, 69(6), 882-903.
- Paxton, P. (2002) .Social capital and democracy: an interdependent relationship', ***American Sociological Review***, 67 (2): 254-277.
- Putnam Robert, D.(2000) ***civic traditions in modern Italy*** (making democracy work)Princeton University Press, Esfand 10, 1380 AP - Political Science
- Reimer, Bl, Lyons, T. Ferguson, N &Polanc. G. (2008). "Social capital as social relations: the contribution of normative structures" ***Sociological Review***, 56:2, pp256-274.
- Thornberry, T. P. (1987). ***Toward an interactional theory of delinquency***. Criminology, 25(4), 863−891.
- Wing Lo, T.Beyond Social Capital: Triad Organized Crime in Hong Kong and China Br J Criminol (2010) 50 (5): 851-872 first published online April 26, 2010 doi:10.1093/bjcazq022.

[Downloaded from refahj.uswr.ac.ir on 2026-11-28]